

Cel pracy: Rak piersi zajmuje pierwsze miejsce wśród nowotworów złośliwych występujących u kobiet. Leczenie chorych na raka piersi jest uzależnione od stopnia nasilenia choroby. Oprócz leczenia konwencjonalnego kobiety nierzadko korzystają z terapii dodatkowych. Celem pracy jest zbadanie, jaki odsetek amazoнок korzysta z medycyny niekonwencjonalnej.

Materiał i metody: Badania pilotażowe przeprowadzono wśród kobiet zrzeszonych w *Klubie Amazonek* na terenie powiatu bydgoskiego. Grupę badawczą stanowiło 20 kobiet. Do badań użyto ankiety własnej konstrukcji, z metryczką pytań socjodemograficznych.

Wyniki: Średnia wieku badanych wynosiła 56 lat. Ponad połowa badanych mieszkała w mieście (85%), a 3 osoby na wsi. Prawie 3/4 respondentek miało średnie wykształcenie (11 osób), 4 kobiety legitymowały się wykształceniem wyższym, a po 2 osoby miały wykształcenie zawodowe i podstawowe. Wśród respondentek 35% stosowało leczenie niekonwencjonalne, które większość z nich wprowadziła do swojej terapii po leczeniu onkologicznym. Najczęściej stosowane metody leczenia niekonwencjonalnego to: ziołolecznictwo, chiropraktyka, medycyna chińska i masaż. Połowa badanej populacji uważa, że z leczenia niekonwencjonalnego powinno korzystać się za wiedzą i zgodą lekarza. Popularność stosowania medycyny niekonwencjonalnej zdaniem badanych kobiet wynika z mniejszych działań ubocznych oraz faktu, że leczenie niekonwencjonalne naśladuje naturę (35%). Większość badanej populacji uważa, że zastosowanie leczenia niekonwencjonalnego nie miało wpływu na poprawę ich stanu zdrowia.

Wnioski:

- Większość badanych kobiet zrzeszonych w *Klubie Amazonek* nie korzystała z terapii niekonwencjonalnej (65%), natomiast 25% badanych zaczęło stosować leczenie niekonwencjonalne po leczeniu onkologicznym.
- Najczęściej stosowanymi przez amazoнок metodami medycyny niekonwencjonalnej były ziołolecznictwo, chiropraktyka, medycyna chińska i masaż.
- Korzystanie z terapii niekonwencjonalnej – zdaniem większości amazoнок – powinno odbywać się za zgodą i wiedzą lekarza.
- Zastosowanie leczenia niekonwencjonalnego wg większości badanej populacji amazoнок nie miało wpływu na poprawę ich stanu zdrowia.

Słowa kluczowe: rak piersi, medycyna niekonwencjonalna, kluby amazoнок, onkologia.

Stosowanie medycyny niekonwencjonalnej wśród amazoнок

Alternative treatments used by breast cancer survivors (Amazon women)

Marzena A. Humańska¹, Andrzej Nowicki², Mariola Głowacka¹,
Danuta Ponczek¹, Mirosława Felsmann¹

¹Katedra i Zakład Pedagogiki i Dydaktyki Pielęgniarskiej, *Collegium Medicum* im. L. Rydygiera, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

²Zakład Pielęgniarstwa Onkologicznego, *Collegium Medicum* im. L. Rydygiera, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wstęp

Rak piersi zajmuje pierwsze miejsce wśród nowotworów złośliwych występujących u kobiet i stanowi ok. 20% zachorowań na nowotwory złośliwe [1, 2]. W Polsce od kilku lat obserwuje się wzrost zachorowań na ten nowotwór. Według danych z Krajowego Rejestru Nowotworów w 2005 r. w Polsce odnotowano 13 385 nowych zachorowań na raka piersi i ponad 5 tys. zgonów spowodowanych przez ten nowotwór [1–4]. Częstość zachorowań na nowotwory złośliwe piersi gwałtownie wzrasta po 35. roku życia i wysokie wskaźniki zachorowań utrzymują się do późnego wieku kobiet. Ponad 70% ogólnej liczby zachorowań dotyczy kobiet w wieku pomenopauzalnym [4, 5].

Leczenie chorych na raka piersi jest uzależnione od czynników prognostycznych i predykcyjnych, z których najważniejsze to:

- stopień zaawansowania klinicznego nowotworu,
- stopień nasilenia choroby,
- stopień złośliwości histologicznej,
- wiek chorej,
- stan receptorów steroidowych i receptora HER2 [2, 5].

Leczenie chorych na nowotwór piersi jest leczeniem skojarzonym. Obejmuje ono metody terapii miejscowej (chirurgię i radioterapię), a także metody leczenia ogólnoustrojowego (chemioterapię i hormonoterapię) [2, 5].

Medycyna konwencjonalna jest oparta na faktach i stosując ją, osiąga się duży stopień wyleczeń lub zahamowanie toczącego się procesu nowotworowego, jednak chore nierzadko korzystają z różnych metod postępowania dodatkowego i/lub alternatywnego (*complementary and alternative medicine* – CAM). W Europie najczęściej stosuje się nazwy medycyna naturalna lub medycyna niekonwencjonalna, natomiast w Stanach Zjednoczonych medycyna komplementarna i alternatywna.

Materiał i metody

Badania pilotażowe przeprowadzono wśród kobiet zrzeszonych w *Klubie Amazonek* na terenie powiatu bydgoskiego. Do badań użyto ankiety własnej konstrukcji, z metryczką pytań socjodemograficznych.

Wyniki

Grupę badawczą stanowiło 20 kobiet (badania pilotażowe) zrzeszonych w *Klubie Amazonek*. Średnia wieku badanych wynosiła 56 lat (najmłodsza miała 43 lata, a najstarsza 75 lat). Ponad połowa badanych mieszkała w mieście (85%), a 3 osoby na wsi. Z renty lub emerytury utrzymywało się 16 ko-

Aim of the study: Breast cancer is the most common type of cancer that affects women. Treatment depends on the stage of the disease. In addition to conventional therapies, women often choose alternative treatments. The aim of the study is to estimate the number of Amazon women undergoing alternative therapies.

Material and methods: A pilot investigation was carried out among women – members of the Amazon Women's Club, district Bydgoszcz. 20 women made up the investigative group. The author's original questionnaire with sociodemographic questions was used in the study.

Results: Mean age of the respondents was 56 years. 85% lived in a big city. 3 women lived in the country. As for education level, almost 3/4 of women graduated from secondary schools (11 women), 4 women had a university degree, 2 had vocational level education and 2 primary level education. 35% of the respondents had tried alternative treatments; most of them started these treatments having finished oncological therapy. The most commonly chosen alternative methods were: phytotherapy, chiropractic, Chinese medicine and massage.

50% of the respondents believe that alternative methods may be used only with doctors' permission. 35% think that alternative medicine is popular because it has fewer side effects and is natural. Most of the respondents claim that alternative methods did not improve their health.

Conclusions:

1. The majority of studied women organized into unions in the Amazons Club did not use unconventional therapy (65%); however, 25% of those studied began to apply unconventional treatment after oncological treatment.
2. Among the Amazon women the most popular alternative methods are: phytotherapy, chiropractic, Chinese medicine and massage.
3. According to the majority of Amazon women the use of unconventional therapy should take place on the condition of the agreement and knowledge of the doctor.
4. The use of unconventional treatment according to the majority of the studied Amazons population did not have an influence on the improvement of their state of health.

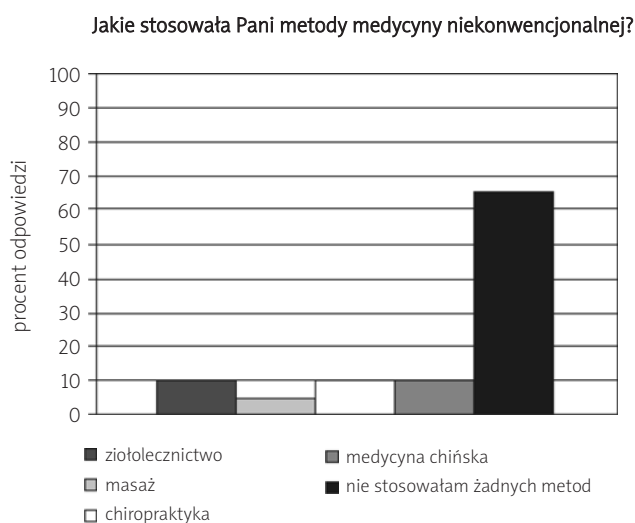
Key words: breast cancer, alternative medicine, Amazon women's club, oncology.

Ryc. 1. Korzystanie z medycyny niekonwencjonalnej wśród amazoнок
Fig. 1. Use of alternatives therapies by Amazon women

Ryc. 2. Rozpoczęcie korzystania z leczenia niekonwencjonalnego wśród amazoнок
Fig. 2. Start of alternative treatment by Amazon women

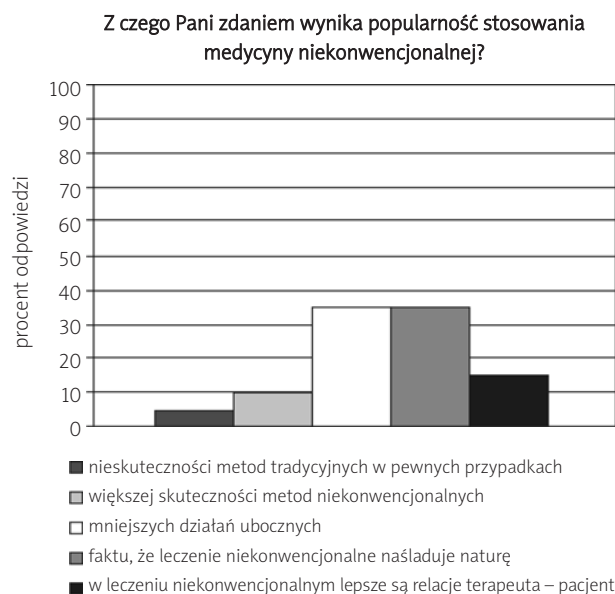

Ryc. 3. Metody stosowania leczenia niekonwencjonalnego przez amazoнок
Fig. 3. Alternative methods used by Amazon women

Ryc. 4. Charakterystyka opinii amazoнок na temat korzystania z leczenia niekonwencjonalnego

Fig. 4. Opinions of Amazon women about using alternative treatment

Ryc. 5. Charakterystyka popularności stosowania leczenia niekonwencjonalnego przez amazoнок

Fig. 5. Description of frequency of using alternative treatment by Amazon women

biet, a 4 były zatrudnione na etacie. Ponad połowa respondentek miała średnie wykształcenie (11 osób), 4 – wykształcenie wyższe, a po 2 – zawodowe i podstawowe. Rozkład odpowiedzi na poszczególne pytania związane ze stosowaniem medycyny niekonwencjonalnej przedstawiono na ryc. 1.–6.

Dyskusja

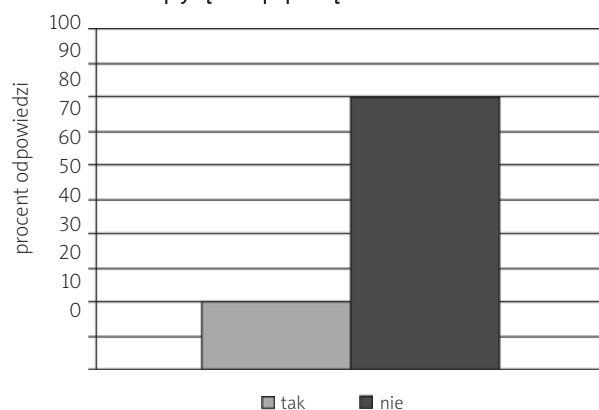
Z przeprowadzonych badań pilotażowych wynika, że stosowanie medycyny niekonwencjonalnej wśród chorych na raka piersi jest coraz częstsze. Prawie połowa respondentek stosowała różne metody terapii dodatkowych. Potwierdzają to również inni badacze, np. Schonekaes i wsp., którzy przeprowadzili badania dotyczące leczenia dodatkowego u kobiet. Ponad połowa badanej grupy oświadczyła, że korzystała z terapii dodatkowych. Prawie 70% respondentek stosowało dwie lub więcej kombinacji CAM [7].

Najczęściej stosowane metody leczenia niekonwencjonalnego wśród badanych amazoнок to: ziołolecznictwo, chiropraktyka, medycyna chińska i masaż. W swym badaniu dotyczącym stosowania metod niekonwencjonalnych wśród Chinek Cui i wsp. stwierdzili, że aż 98% kobiet po rozpoznaniu raka piersi korzystało co najmniej z jednej metody, tj. medycyny chińskiej, ćwiczeń fizycznych czy z pomocy grup wsparcia [8].

Podobne badania przeprowadzili Kremser i wsp., w których badali, ile kobiet chorych na raka piersi mieszkających w Australii korzysta z medycyny niekonwencjonalnej oraz z jakich metod. Wśród respondentek prawie 90% stosowało jedną lub kilka metod niekonwencjonalnych. Najwięcej kobiet stosowało suplementy witaminowe, masaż oraz korzystało z grup wsparcia [9].

Z analizy badań własnych wynika, że leczenie niekonwencjonalne stosują kobiety, które mają wykształcenie średnie i wyższe. Potwierdzają to inni badacze, np. Mc Guire [10].

Czy zastosowanie medycyny niekonwencjonalnej Pani zdaniem wpłynęło na poprawę stanu zdrowia?

Ryc. 6. Wpływ medycyny niekonwencjonalnej na stan zdrowia amazoнок

Fig. 6. Influence of alternative treatments on Amazon women's health

Również wyniki badań Lafferty i wsp. potwierdzają, że z terapii niekonwencjonalnych korzysta więcej kobiet (63,2%) oraz że częściej sięgają po nie ludzie rasy białej [11]. Zdaniem większości badanej populacji stosowanie medycyny niekonwencjonalnej wynika z faktu, że naśladuje ona naturę, co potwierdzają również inni badacze [12].

Podsumowując:

- Większość badanych kobiet zrzeszonych w *Klubie Amazoнок* nie korzystała z terapii niekonwencjonalnej (65%), natomiast 25% badanych stosowało leczenie niekonwencjonalne po leczeniu onkologicznym.

2. Najczęściej stosowanymi przez amazonki metodami medycyny niekonwencjonalnej są ziołolecznictwo, chiropraktyka, medycyna chińska i masaż.
3. Korzystanie z terapii niekonwencjonalnej zdaniem większości amazoнок powinno odbywać się za zgodą i wiedzą lekarza.
4. Zastosowanie leczenia niekonwencjonalnego wg większości badanej populacji amazoнок nie miało wpływu na poprawę ich stanu zdrowia.

Piśmiennictwo

1. Pawłęga J. Epidemiologia. W: Rak sutka. Jassem J. (red.). Wydawnictwo Springer PWN, Warszawa 1998; 31-59.
2. Jeziorski A. Rak piersi. W: Onkologia. Kordka R. (red.). Wydawnictwo Via Medica, Gdańsk 2007; 202-39.
3. Didkowska J, Wojciechowska U, Tarnowski W, Zatoński WA. Nowotwory złośliwe w Polsce w 2000 roku. Centrum Onkologii – Instytut im. M. Skłodowskiej-Curie, Zakład Epidemiologii i Prewencji Nowotworów, Warszawa 2003.
4. Guglas N, Mackiewicz J, Pawlik P, Cichy W. Aspekty psychologiczne raka piersi u kobiet w okresie menopauzy. *Prz Menopauz* 2007; 6: 19-22.
5. Jaśkiewicz J, Pieńkowski T. Rak piersi – rozpoznanie, leczenie profilaktyka. *Praktyka Medyczna* 2000; 6: 47-8.
6. Jassem J. Ocena stopnia zaawansowania. W: Rak sutka. Jassem J (red.). Wydawnictwo Springer PWN, Warszawa 1998; 168-81.
7. Schonekaes K, Micke O, Mucke R, Buntzel J, Glatzel M, Bruns F, Kisters K. Use of complementary alternative therapy methods by patients with breast cancer. *Forsch Komplement Klass Naturheilkild* 2003; 10: 304-8.
8. Cui Y, Shu XO, Gao Y, Wen W, Ruan ZX, Jin F, Zheng W. Use of complementary and alternative medicine by Chinese women with breast cancer. *Breast Cancer Res Treat* 2004; 85: 263.
9. Kremser T, Evans A, Moore A, Luxford K, Beqbie S, Benosoussan A, Marqliani R, Zorbas H. Use of complementary therapies of Australian women with breast cancer. *Breast* 2008; 17: 387-94.
10. Magdoń M, Skrzypek M, Klocek M. Stan badań naukowych nad medycyną alternatywną. *Sztuka Leczenia* 1995; 1: 4-16.
11. Lafferty WE, Tyree PT, Devlin SM, Andresen MR, Diehr PK. Complementary and alternative medicine provider use and expenditures by cancer treatment phase. *Am J Manag Care* 2008; 14: 326-34.
12. Wetzel MS, Eisenberg DM, Kaptuchuk TJ. A survey of courses involving complementary and alternative medicine at United States medical schools. *JAMA* 1998; 280: 278-81.

Adres do korespondencji

dr med. **Marzena A. Humańska**
Katedra i Zakład Pedagogiki i Dydaktyki Pielęgniarskiej
Collegium Medicum im. L. Rydygiera
ul. Techników 3
85-801 Bydgoszcz
tel./faks +48 52 585 21 94, 694 633 922
e-mail: marzenahumanska@tlen.pl